

Jemielity, Witold

Przydział mieszkań w Łomży po 1945 r.

"Studia Łomżyńskie", 15, 2004, s. [27]-48

Zdigitalizowano w ramach projektu pn. Budowa platformy "Podlaskie Czasopisma Regionalne", dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (umowa SONB/SP/465121/2020).

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Udostępniono do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WITOLD JEMIELITY (Łomża)

Przydział mieszkań w Łomży po 1945 r.

Po wojnie istniało w Polsce prywatne i państwowe budownictwo mieszkalne. W drugim rodzaju budownictwa o przydziale mieszkań dla rodzin decydowały władze miejskie. Autor przedstawia to zagadnienie na przykładzie Łomży. W swoim opracowaniu opiera się na protokołach posiedzeń Miejskiej Rady Narodowej w Łomży oraz uwzględnia przepisy krajowe.

Administracja państwowa po II wojnie światowej przechodziła kilka faz. Ustawa z 13 września 1944 r. określiła organizację i zakres działania rad narodowych. Organem wykonawczym miejskich rad narodowych były zarządy miejskie, a organami powiatowych rad narodowych były wydziały powiatowe; nawiązywano tutaj do wzorów przedwojennych. Ustawa z 20 marca 1950 r. wzorowana była na ustawach obowiązujących w Związku Radzieckim. Zniesiono stanowiska wojewodów, starostów, burmistrzów i wójtów oraz ograniczono kompetencje rad narodowych, w których przewagę zyskały prezydium, organy wykonawcze rady, hierarchicznie podporządkowane instancjom wyższego szczebla. Prezydium miejskiej rady narodowej sprawowało na podległym sobie terenie wszystkie funkcje wykonawcze władzy państwowej. Do 1954 r. rady narodowe tworzone nie w drodze wyborów, ale w drodze delegowania. Ustawa z 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych ograniczyła kompetencje prezydium. Rady narodowe do 1973 r. były mało samodzielne i nie przejawiały inicjatywy. Ustawa konstytucyjna z 23 listopada 1973 r. uwalniała prezydium rad narodowych od funkcji administracji państwowej i przekazywała te funkcje prezydentom miast i naczelnikom powiatów. W przeszłości 1/4 powiatów istniały miasta wydzielone z powiatu i traktowane jako powiaty. Natomiast miasta nie wydzielone z powiatu (a takim była Łomża) traktowane były na równi z gminą, a nawet mogła być utworzona wspólna rada dla takiego miasta i sąsiadującej z nim gminy, np. Kolno, Wysokie Mazowieckie, Zambrow. W ustawie z 8 czerwca 1990 r. mieszkańcy miasta zyskali samodzielność, dokonały się w pełni wolne wybory. Rada miejska stała się organem stanowiącym i kontrolnym, a jej organem wykonawczym był zarząd miasta¹. Przy omawianym zagadnieniu przydziału mieszkań w Łomży będzie więc występował Burmistrz, Miejska Rada Narodowa oraz Rada Narodowa i Urząd Miejski.

Warunki lokalowe w Łomży

W październiku 1944 r. starosta łomżyński stwierdził, że w powiecie, w związku z ewakuacją terenów przyfrontowych (9 gmin), wytworzyły się wprost katastrofalne warunki mieszkaniowe. Wskutek działań wojennych budynki mieszkalne zniszczone były w około 50%. Ludność wysiedlona z terenów przyfrontowych, jak i ludność wysiedlona przez wojsko ze swych domów, mieszkała w słabo opatrzonych domach (brakowało szyb) oraz na strychach i suterrenach, skupiając się po kilka rodzin w jednym mieszkaniu. Podobnie w czerwcu 1945 r. podano, że sprawy mieszkaniowe w Łomży i na terenach przyfrontowych przedstawiały się źle; Łomża została zniszczona w około 70 %, na terenach przyfrontowych ludność mieszkała w ziemiankach i nawet w szałasach. Najbardziej ucierpiało śródmieście Łomży, gdzie kilka ulic uległo prawie całkowicie zniszczeniu. Miasto wyglądało jak jedna ruina. Mieszkania, o ile pozostały, nie posiadały okien, drzwi, a niekiedy i podłóg². W lipcu 1945 r. starosta łomżyński stwierdził, że miasto odczuwało dotkliwy brak mieszkań dla osób prywatnych i na pomieszczenia dla urzędów. Brak ten wynikał ponadto z powodu zakwaterowania w Łomży znacznej ilości oddziałów wojskowych Armii Czerwonej, która zajęła lepsze i większe budynki. Stosunek ludności do wojska radzieckiego znacznie się pogorszył, a nawet był dosyć wrogi ze względu na to, że stacjonujące na terenie powiatu wojsko zaczynało dopuszczać się gwałtów i rabunków na okolicznej ludności. Wszystkie biura i urzędy oraz większość szkół powszechnych i zawodowych mieściły się w budynkach przeznaczonych na lokale mieszkalne. W maju następnego roku miejska rada narodowa podjęła uchwałę, aby ze względu na duży brak mieszkań wysiedlić z miasta ludność pochodzenia wiejskiego, która przed wojną i podczas okupacji niemieckiej nie zamieszkiwała w Łomży. W czerwcu 1949 r. burmistrz miasta stwierdził, że stan mieszkań i budynków był katastrofalny i w dalszym ciągu się pogarszał. Zarząd miasta otrzymywał dużą ilość podań o przydzielenie lub zamianę mieszkań, a nie był w stanie temu sprostać i nie widział rozwiązania na przyszłość. Pozostało jedynie zwrócić się do wyższych władz o przyznanie kredytów na odbudowanie domów mieszkalnych. W dwa miesiące potem na sesji rady miejskiej podano, że stan gospodarki mieszkaniowej pogarszał się z każdym dniem, mimo że parę domów zostało wytypowanych do częściowego remontu. Należało przedsięwziąć kroki, a były następujące wyjścia: założyć spółdzielnie mieszkaniowe z udziałami; polecić wszystkim instytucjom i zakładom pracy budowanie własnych biur i mieszkań dla pracowników, przez co opróżnią się lokale użytkowe; wysłać pismo do Regionalnej

¹ J. Wiszniewski, *Zarys encyklopedii prawa*, Warszawa 1974, s. 225, 251, 317. J. Boć, T. Kuta, *Prawo administracyjne*, Warszawa 1984, s. 77 - 81.

² Archiwum Państwowe w Łomży (skrót: ArPł), *Starostwo Powiatowe Łomżyńskie 1944-1950*, sygn. 6 k. 2, 14.

Dyrekcji Planowania Przestrzennego z prośbą, aby przekazała odpowiednie sumy na budowę domów mieszkalnych³.

W pierwszych latach po wojnie w zakresie budownictwa mieszkaniowego ograniczano się do odbudowy częściowo zniszczonych budynków w czasie wojny oraz w niewielkim stopniu występowało budownictwo indywidualne. W tym okresie wiele domów uległo zniszczeniu lub groziły zawaleniem z powodu naruszonych konstrukcji budowlanych wskutek wstrząsów i wybuchów bomb oraz z powodu dziurawych dachów. Z braku lokali, konieczność zmuszała do remontowania baraków i najrozmaitszych budek, które przetrwały długo. W 1951 r. stwierdzono brak 1.800 izb mieszkalnych, a pomimo tego nie wybudowano w tym roku żadnego domu. Do miasta przybywali dość licznie mieszkańcy z terenu wsi, przydzielano im mieszkania, a tym samym głód mieszkaniowy powiększał się. Radni miasta uznali za konieczne wysłać do władz wyższych delegację złożoną „z ludzi świata pracy ze zdolnością umiejętnego podejścia do zagadnienia i przedstawienia obecnego stanu po zniszczeniach wojennych”. Instytucje przemysłowe i komunalne do 1954 r. w Łomży były prawie nieznanne. Ograniczano się przeważnie do budownictwa prywatnego, budowy nowe nie były prowadzone. Przełomowym stał się 1956 r., ponieważ w tym czasie oddano do użytku dwa budynki przy ul. Rządowej, a do 1960 r. oddano łącznie trzynaście budynków. Były to przeważnie trzy piętrowe, wolno stojące budynki, zlokalizowane jako „plombki” w centrum miasta przy ulicach: Rządowej, Buczka (dzisiaj ul. Długa) i 1 Maja (dzisiaj ul. 3 Maja). Natomiast w obrębie Placu Żeglickiego (dzisiaj Stary Rynek) zrealizowano zwartą zabudowę zachowując historyczny układ urbanistyczny. Budynki cenniejsze pod względem architektonicznym, pochodzące z XIX i początku XX w., a w czasie wojny tylko częściowo zniszczone, odbudowano z zachowaniem ich dawnego stylu. Obok budownictwa realizowanego przez gospodarkę komunalną, w 1958 r. została utworzona w Łomży pierwsza spółdzielnia mieszkaniowa typu własnościowego. W 1949 r. powstało Powiatowe Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane oraz Spółdzielnia Pracy Remontowo-Budowlana „Łomżynianka”⁴. W 1961 r. sytuacja mieszkaniowa na terenie miasta była nadal ciężka, o czym świadczy fakt, że było 1.500 podań, a do rozdziału pozostawało tylko 18 mieszkań. W dwa lata potem w rejestracji znajdowało się 971 wniosków o przydział mieszkania. Jeden z radnych stwierdził, że problem ten jeszcze przez długi czas będzie trudny do rozwiązania, gdyż w mieście powstają nowe zakłady pracy i potrzeby mieszkaniowe stale się zwiększają⁵.

³ ArPł, *Starostwo Powiatowe Łomżyńskie 1944-1950*, sygn. 6 k. 12. *Akta miasta Łomży. Zarząd Miejski w Łomży 1945-1950*, sygn. 2 k. 73. *Powiatowa Rada Narodowa w Łomży 1944-1950*, sygn. 37 k. 4. *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 6 k. 33; sygn. 13 k. 84.

⁴ ArPł, *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 4 k. 206; sygn. 8 k. 98; sygn. 9 k. 79; sygn. 18 k. 66; sygn. 33 k. 19; sygn. 34 k. 34, 42; sygn. 35 k. 137.

⁵ ArPł, *Rada Narodowa i Urząd Miejski w Łomży 1973-1990*, sygn. 14 k. 235. *Akta miasta Łomży. Zarząd Miejski w Łomży 1945-1950*, sygn. 4 k. 206.

Przyznawanie mieszkań

Na posiedzeniu Miejskiej Rady Narodowej w dniu 18 10 1948 r. burmistrz Bauer odczytał ważniejsze artykuły rozporządzenia Rady Ministerstwa o publicznej gospodarce lokalami, ogłoszone w Dzienniku Ustaw nr 48/48 poz. 161, i oświadczył, że powyższe rozporządzenie zostało podane do publicznej wiadomości przez ogłoszenie w dniu 19 10 1948 r. Burmistrz w myśl art. 6 o publicznej gospodarce lokalami dekretu z 21 12 1945 r. odczytał następujący projekt regulaminu dla referatu kwaterunkowego: W związku z wprowadzeniem publicznej gospodarki lokalami, biorąc pod uwagę duże zniszczenie naszego miasta i braku mieszkań, Miejska Rada Narodowa ustala normę zaludnienia mieszkań na 8 m² na osobę uprawnioną do zamieszkania w Łomży. Odchylenie od powyższej normy ustali każdorazowo komisja lokalowa (mieszkańcowa) w zależności od rozbiórki lokali oraz od potrzeb osób pracujących zawodowo jak: dentyści, lekarze, adwokaci, nauczyciele itd. Jednocześnie określa się: osoby pełnoletnie nie uczące się i nie pracujące nie mają prawa uzyskać przydziału mieszkania, także osoby, których główny żywiciel zajmuje mieszkanie poza granicami miasta. Stosownie do art. 7 posiadacze mieszkania mają dobrowolnie dobrać sobie podnajemców w przeciągu dwóch miesięcy, którzy to podnajemcy są obowiązani uzyskać przydział danego mieszkania od urzędu kwaterunkowego. Jeżeli posiadacze mieszkań w terminie zakreślonym nie dopełnią w drodze podnajmu zajmowanych mieszkań do określonej normy zaludnienia, mieszkania ich mogą być przez władze kwaterunkowe przymusowo dopełnione. Przepis ten nie odnosi się do mieszkań służbowych. Art. 11 - o każdym zwolnieniu (zajmowanego) samodzielnego mieszkania albo lokalu użytkowego właściciel lub rządca nieruchomości winien w ciągu trzech dni zawiadomić władze kwaterunkowe, obowiązek ten dotyczy i pomieszczeń sublokatorskich. Nie przestrzeganie przepisów o publicznej gospodarce lokalami z mocy art. 37 - Dz. Ust. nr 4/1946 podlega karze aresztu do dwóch lat i grzywny do 100.000 zł, lub jednej z tych kar. Po dyskusji, sześciu radnych jednogłośnie przyjęło regulamin⁶. W dniu 17 maja 1951 r. Miejska Rada Narodowa, na podstawie zarządzenia ministra gospodarki komunalnej z dnia 8 marca 1951 r. (Monitor Polski nr 24 poz. 314) w sprawie zasad ustalenia norm zaludnienia mieszkań, podjęła uchwałę nr 21/51. Oto jej treść.

A. Zasady ogólne. 1. Normy zaludnienia określa się w metrach kwadratowych powierzchni mieszkalnej. 2. Norm zaludnienia nie stosuje się do mieszkań służbowych, do pomieszczeń mieszkalnych jednoizbowych oraz do zajmowanych przynajmniej przez dwie osoby samodzielnych mieszkań dwuizbowych (pokój i kuchnia). B. Sposób obliczania powierzchni mieszkań. 3. Przez powierzchnię użytkową mieszkalną rozumie się całkowitą wewnętrzną powierzchnię mieszkania na cele mieszkalne i pomocnicze. 4. Przez powierzchnię mieszkalną rozumie się sumę powierzchni izb z przeznaczeniem

⁶ ArPł, Akta miasta Łomży. Zarząd Miejski Łomży 1945-1950, sygn. 2 k. 106, 107.

mieszkalnym, bądź i przeznaczenie nie mieszkalnych (użytkowych) użytkowanych na cele mieszkalne. 5. Nie wlicza się do powierzchni mieszkalnej stanowiącej podstawę do sprawdzenia norm zaludnienia: a) kuchni o poniżej 9 m², b) kuchni bez względu na powierzchnię o ile lokal zajmowany jest przez więcej niż jedną rodzinę i przydziały kwaterunkowe zastrzegają wspólną używalność kuchni, c) pomieszczeń o powierzchni poniżej 6 m² oraz pomieszczeń pozbawionych okna, d) łazienek, korytarzy, ubikacji, przedpokojów, schodów wewnętrznych, spiżarni, schowków, szaf w murze itp. 6. Pokój mieszkalny, którego powierzchnia przekracza 30 m² może być uważany za dwie izby, o ile zajmowany jest przez jedną rodzinę lub przez dwie osoby samotne jednej płci. Pokój taki nie może być uważany za dwie izby, jeżeli zajmuje go wspólnie z inną osobą dotkniętą chorobą określoną w pkt. 10 b. w trybie przewidzianym niniejszą uchwałą. C. Sposób ustalania norm zamieszkania. 7. Normy podstawowe ustala się odrębnie dla dwóch kategorii osób. Do kategorii I należą: a) osoby wymienione w art. 6 dekretu o publicznej gospodarce lokalami, b) współmałżonek niepracujący, lecz wychowujący dzieci do lat siedmiu, c) dzieci w wieku przedszkolnym oraz pobierające naukę w szkołach wszystkich typów. Do kategorii II należą: a) wszystkie pozostałe osoby mające prawo do zamieszkania z osobą uprawnioną (art. 7 ust. 3 dekretu). 8. Normy podstawowe wynoszą: dla kategorii I 8 m², dla kategorii II 8 m². 9. Normy dodatkowe mogą być ustalane w formie zwiększonej powierzchni mieszkalnej o 10 m², lub dodatkowej izby dla osoby uprawnionej. 10. Prawo do normy dodatkowej otrzymują: a) osoby, których zajęcie zawodowe bądź funkcja społeczna wymagają stałej lub dodatkowej pracy w domu, b) osoby, których stan zdrowia lub wygląd na zdrowie wspólnie zamieszkałych wymaga oddzielnej izby, c) osoby odznaczone orderem „Budowniczych Polski Ludowej”, d) osoby posiadające szczególnie zasługi dla Polski Ludowej, chociażby nie wykonywały żadnego zawodu. 11. O potrzebie zastosowania normy dodatkowej dla osób wymienionych w pkt. 10 a decyduje właściwa władza naczelna, to jest Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej. 12. Norma dodatkowa może być przyznana osobom wymienionym w pkt. 10 b jeżeli choroba zagraża otoczeniu lub wzbudza wyjątkową odrazę np. otwarta gruźlica, choroby psychiczne, nowotwory złośliwe. O potrzebie normy dodatkowej decyduje na podstawie orzeczenia lekarskiego Prezydium Powiatowej Rady Narodowej. 13. O potrzebie zastosowania normy dodatkowej dla osób wymienionych w pkt. 10 d decyduje Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej. 14. W myśl art. 8 dekretu o publicznej gospodarce lokalami w ciągu 30 dni od daty podanych powyższych norm zaludnienia do publicznej wiadomości przysługuje najemcom (posiadaczom lokalu) prawo wprowadzenia do części lokalu zaludnionej poniżej normy osób według własnego wyboru spośród mających prawo do uzyskania pomieszczenia mieszkalnego w danej miejscowości, celem należytego zagęszczenia lokalu. Najemca pragnąc skorzystać z tego prawa, powinien wykazać odnośne osoby, one zaś powinny zgłosić u władzy kwaterunkowej wniosek o wydanie im przydziału danego pomieszczenia mieszkalnego. W razie niezgłoszenia odpowiedniego wniosku w ciągu wskazanego wyżej terminu,

władza kwaterunkowa przeprowadzi zagęszczenia lokalu we własnym zakresie działania. Powyższe uprawnienie najemców do wskazania według własnego uznania osób, którym lokal ma być przydzielony, nie przysługuje posiadaczom lokali w domach nowo wybudowanych lub odbudowanych, a to w myśl wyraźnego przepisu art. 2 ustawy z dnia 26 lutego 1951 r. o budynkach i lokalach nowo wybudowanych lub odbudowanych (Dz. Ust. nr 10 poz. 75). Po odbytej sesji treść uchwały podano do publicznej wiadomości⁷. Dokonanie ogłoszenia uchwały nr 21/51 o normie mieszkaniowej na terenie miasta, zaraz po odbytej sesji oddano do wykonania miejscowej drukarni, która w związku z przeprowadzonym remontem swego pomieszczenia przekazała wykonanie druku Zakładom Graficznym w Białymstoku.

Dnia 22 sierpnia 1961 r. Prezydium MRN podjęło uchwałę nr 62/61 w sprawie nowych zasad polityki lokalowej na terenie Łomży. Oto jej treść. „Na podstawie ustawy z dnia 25 01 1958 r. o radach narodowych (Dz. Ust. nr 5 poz. 16), oraz art. 45 ust. 1 ustawy z dnia 30 01 1959 r. - prawo lokalowe (Dz. Ust. nr 10 poz. 59) oraz w wykonaniu uchwały nr 239/61 Rady Ministrów z dnia 4 07 1961 r. w sprawie nowych zasad przydziału mieszkań Prez. MRN stwierdza trudną sytuację mieszkaniową jaka zaistniała na terenie m. Łomży, a mianowicie: 1) Na terenie miasta Łomży jest 47 budynków przeznaczonych do rozbiórki, zamieszkuje je 185 rodzin, to jest 750 osób. 2) W piwnicach i suterenach zamieszkuje 50 rodzin składających się z 200 osób. 3) Na poddaszach i strychach zamieszkuje 115 rodzin składających się z 460 osób. Ogółem 350 osób zamieszkuje w warunkach nadzwyczaj trudnych i wymagających natychmiastowej poprawy poprzez przydział mieszkań. 4) W 1960 i 1961 r. do Prez. MRN wpłynęło 775 podań od osób ubiegających się o mieszkania. Uzysk z izb nowego budownictwa rad narodowych w latach 1961-1965 wyniesie 1.646 mieszkań. W 1961 r. zostaną oddane do użytku cztery bloki o 88 mieszkaniach i 219 izbach.

Biorąc pod uwagę trudną sytuację mieszkaniową Prez. MRN postanowiło na 1961 r. i dalsze lata planu 5-letniego przyjąć następujące zasady przydziału mieszkań. § 1. I. Lokale mieszkalne z nowego budownictwa będące w dyspozycji Prez. MRN w myśl uchwały Rady Ministrów z 4 07 1961 r. w sprawie nowych zasad przydziału mieszkań przeznacza się: 1) 40% na przekwaterowanie osób zajmujących w dniu wejścia w życie prawa lokalowego (12 02 1959) lub po tym dniu na podstawie tytułu prawnego pomieszczenia nie nadające się do zamieszkania (piwnice, strychy, komórki itp.) oraz osób znajdujących się w szczególnie ciężkich warunkach mieszkaniowych, jak również posiadające prawne orzeczenie eksmisji. 2) 45% na przekwaterowanie osób z budynków podlegających rozbiórce (domy zagrożone, inwestycje). 3) 12% dla niektórych kategorii osób, które powinny otrzymać przydział lokali ze względu na wykonywane funkcje, jak np. nauczyciele, funkcjonariusze M.O., pracownicy służby zdrowia (przede wszystkim pielęgniarki), dozorczy, kadry wysokokwalifikowane,

⁷ ArPł, Prezydium MRN w Łomży 1950-1975, sygn. 1 k. 34, 44.

itp. 4) 2% na rezerwę. 5) 1% do dyspozycji Prez. MRN w Łomży. II. W przypadku gdy okaże się, że w danym roku nie zachodzi potrzeba rozdysponowania wszystkich lokali przeznaczonych na cele wskazane w ust. 1 pkt. 2-3 nadwyżka przeznaczona zostanie na przekwaterowanie osób, o których mowa w ust. 1 pkt. 1. Lokale mieszkalne zwolnione na skutek ruchu ludności lub na skutek przeniesienia z nich do biur przeznaczone będą: 1) w 50 % na przekwaterowanie osób wymienionych w § 1 ust. 1. pkt. 1. 2), w 50% na przekwaterowanie osób z budynków podlegających rozbiórce oraz na przekwaterowanie osób w wykonaniu prawomocnych orzeczeń o eksmisji. § 2. I. Przydział mieszkań w budynkach wzniesionych po dniu 1 01 1950 r. (nowe budownictwo) może nastąpić tylko na rzecz osób zatrudnionych w instytucjach państwowych, jednostkach gospodarki społecznej, w organizacjach społecznych, zajmujących lokale niemieszkalne lub położone w budynkach przeznaczonych do rozbiórki, albo na rzecz osób znajdujących się w szczególnie ciężkich warunkach mieszkaniowych. II. Przy przydziale mieszkań osobom, o których mowa w ust. 1 należy brać pod uwagę następujące kryteria: 1) przydatność, przygotowanie i kwalifikacje zawodowe; 2) działalność społeczną; 3) staż pracy zawodowej oraz okres pracy w miejscu ostatniego zatrudnienia; 4) doszkalanie się poza pracą (ogólne i zawodowe); 5) opinia wydana o kandydacie przez kierownictwo lub Radę zakładową zakładu pracy; 6) praca w organach czuwających nad utrzymaniem porządku i bezpieczeństwa publicznego (prokuratura, milicja, straż więzienna, straż pożarna); 7) udział w walkach o niepodległość i wyzwolenia PRL oraz szczególne wyróżnienie w działalności nad rozwojem Białostoczczyzny; 8) posiadanie orderów i odznaczeń; 9) ilość uczących się dzieci. § 3. Nie mogą otrzymać przydziału mieszkań z nowego budownictwa osoby: 1) sędownie karane za czyny popełnione z chęci zysku lub z innych niskich pobudek, albo za czyny o charakterze chuligańskim; 2) przeciw którym toczy się dochodzenie karne lub śledztwo, do czasu jego zakończenia; 3) rejestrowane w kartotekach M.O. za notoryczne naruszanie porządku publicznego i wybryki chuligańskie. § 4. I. Nie mogą uzyskać przydziału osoby, które: 1) utrzymują się z innych źródeł niż wynagrodzenie za pracę, z renty lub stypendium z wyjątkiem rzemieślników prowadzących wyłącznie działalność usługową; 2) utrzymują się z wynagrodzeń za pracę, z renty lub stypendium albo są rzemieślnikami prowadzącymi wyłącznie działalność usługową, jeżeli miesięczny dochód na członka rodziny przekracza kwotę 1.300 zł; 3) pozostają we wspólnym gospodarstwie domowym z osobami nie mogącymi uzyskać przydziału w myśl pkt. 1; 4) nie posiadających ustalonych źródeł dochodu; 5) inne osoby oczywiście nie zasługujące na przydział (elementy społecznie niepożądane). II. W przypadku przekwaterowania osób wymienionych w ust. 1 w związku z rozbiórką budynku, osoby te mogą otrzymać mieszkanie wyłącznie w starym budownictwie (wzniesionym przed dniem 1 01 1950 r.). § 5. I. Osoby, które będą przekwaterowane z lokali nie nadających się do zamieszkania i z lokali w budynkach podlegających rozbiórce, otrzymają przydziały na mieszkanie o powierzchni równej dotychczas zajmowanej z tym, że: 1) może być

przyznana powierzchnia większa od dotychczas zajmowanej w przypadkach, gdy osoby przekwaterowane znajdują się w szczególnie ciężkiej sytuacji mieszkaniowej, to jest gdy na każdego z członków rodziny przypada mniej niż 5 m² powierzchni mieszkalnej (nadmierne zaludnienie lokalu); 2) powierzchnia nowo przydzielonego mieszkania nie może być większa od powierzchni zgodnej z normą zaludnienia. II. W przypadku gdy jedna z przekwaterowanych osób cierpi na chorobę wymagającą izolacji, stwierdzoną w trybie ustalonym obowiązującymi przepisami, należy w miarę możliwości przyznać dodatkową powierzchnię mieszkalną. § 6. I. Osoba, która po dniu wejścia w życie uchwały otrzyma przydział lokalu obowiązana jest: 1) oddać mieszkanie dotychczas zajmowane w stanie należywym, to jest odnowione i zaopatrzone w zdatne do użytku urządzenia (jak np. klamki, przewody, wyłączniki itp.); odnowienie nie jest wymagane, jeżeli opróżniony lokal nie nadaje się do zamieszkania, organ lokalny może zwolnić od obowiązku odnawiania mieszkania także w innych uzasadnionych przypadkach; 2) wyprowadzić się bezzwłocznie wraz z wszystkimi członkami rodziny objętymi decyzją o przydziale oraz z podnajemcami i innymi osobami. II. Stan opróżnionego mieszkania winien być ustalony przy udziale Komitetu Blokowego. III. Organ lokalowy nie doręczy decyzji o przydziale lokalu, jeżeli strona nie podpisze zobowiązania wyprowadzenia się z dotychczas zajmowanego lokalu wraz z wszystkimi członkami rodziny, podnajemcami i z innymi osobami nie uprawnionymi do pozostawania w lokalu, wyrażając jednocześnie z góry zgodę na cofnięcie przez organ lokalowy przydziału, o ile warunek ten nie zostanie spełniony, albo jeżeli wyprowadzający się umożliwi zajęcie lokalu osobie trzeciej. IV. Najemca przed zapisaniem się do spółdzielni przed zgłoszeniem wniosku o przydzielenie mieszkania w domu zakładowym winien złożyć we właściwym organie do spraw lokalowych Prez. MRN zobowiązanie, że zwolni w całości dotychczas zajmowany lokal. Zarząd spółdzielni mieszkaniowej bądź kierownik zakładu pracy nie mogą przyjąć wniosku zainteresowanego bez dostarczenia zaświadczenia od organu do spraw lokalowych właściwej miejskiej rady narodowej o wykonaniu tego obowiązku. V. Zmiana przydziału lokalu na inną osobę zamieszkałą wspólnie z najemcą w jednym lokalu może być dokonana tylko w wyjątkowo uzasadnionych przypadkach. § 7. I. Organ lokalowy powinien rygorystycznie stosować przepisy prawa lokalowego (art. 59) w odniesieniu do osób, które samowolnie zajęły lokale po dniu wejścia w życie prawa lokalowego (12 02 1959 r.) i bezzwłocznie je wykwaterować. § 8. Referat Kwaterunkowy obowiązany jest przed wykwaterowaniem mieszkańców przeznaczyć wszystkie pomieszczenia nie mieszkalne na właściwe cele i zabezpieczyć je przed samowolnym zajęciem. § 9. Osoby, które bez uzasadnionych przyczyn odmówią przyjęcia przydziału lokalu, będą mogły otrzymać przydział mieszkania po zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych wymienionych w §1 ust.1i2. § 10. Zezwolenia na zmianę mieszkań będą od dnia wejścia w życie uchwały udzielane przez Komisję Przydziału Mieszkań. § 11. I. Referat Kwaterunkowy Prez. MRN opracowuje i przedstawia Komisji Przydziału Mieszkań zatwierdzone przez Prez. MRN wnioski w sprawach przydziału mieszkań dla osób wymienionych w §1 ust.1 pkt.1i2. II. Ponadto Referat

Kwaterunkowy Prez. MRN zawiadamiać będzie Komisję Przydziału Mieszkań o uzysku izb z ruchu ludności, zmian, wygospodarowanych z biur oraz uzyskanych z odbudowy i kapitalnych remontów. III. Referat Kwaterunkowy Prez. MRN założy ewidencję uzysku izb: 1) z ruchu ludności; 2) wygospodarowanych z biur; 3) z zamian; 4) uzyskanych z obudowy i kapitalnych remontów. § 12. I. Referat Kwaterunkowy Prez. MRN w terminie dwóch miesięcy po wejściu w życie uchwały przeprowadzi weryfikację osób zakwalifikowanych do przydziału. II. Po przeprowadzeniu weryfikacji Referat Kwaterunkowy Prez. MRN w terminie trzydziestu dni sporządzi i po zatwierdzeniu ich przez Prez. MRN prześle Komisji Przydziału Mieszkań wykazy osób zakwalifikowanych do przydziału, w podziale na kategorie wymienione w § 1 ust. 1 pkt. 1 i 2. Wykazy osób zamieszkałych w budynkach przeznaczonych do rozbiórki należy sporządzać oddzielnie dla osób zamieszkałych: 1) w domach zagrożonych; 2) w domach przeznaczonych do rozbiórki na terenach inwestycyjnych z podziałem na poszczególne lata w okresie 1961-1965 i z zaznaczeniem, które z tych osób zajmują pomieszczenia nie nadające się do zamieszkania. III. Wykazy o których mowa w ust. 2 powinny zawierać w szczególności: 1) spis rodzin zamieszkujących poszczególne lokale z podaniem ilości członków rodziny, stopnia ich pokrewieństwa i osób obcych oraz datę zameldowania każdej osoby; 2) ilość izb (i ich powierzchnię) zajętych przez każdą rodzinę; 3) wskazanie miejsca pracy, źródeł utrzymania i wysokości zarobków każdego członka rodziny i osób obcych wspólnie zamieszkałych i zameldowanych wraz z opinią zakładu pracy oraz podaniem, które osoby kwalifikują się do przydziału mieszkania kwaterunkowego z nowego budownictwa, które ze starego budownictwa, a które na mieszkanie spółdzielcze. IV. Wykazy imienne w ust. 2 Referat Kwaterunkowy Prez. MRN sporządzi przy udziale komitetów blokowych. V. Referat Kwaterunkowy Prez. MRN obowiązany jest nadsyłać Komisji Przydziału Mieszkań informacje o zaistniałych zmianach danych w wykazach mających wpływ na przydział mieszkania. VI. Referat Kwaterunkowy Prez. MRN powinien prowadzić poszczególne ewidencje odrębnie dla: 1) pomieszczeń nie nadających się do zamieszkania; 2) lokali w domach zagrożonych; 3) lokali położonych w budynkach do rozbiórki na terenach inwestycyjnych; 4) lokali nadmiernie zagęszczonych; 5) lokali uzyskanych w ruchu ludności; 6) lokali wygospodarowanych z zamian; 7) lokali uzyskanych z odbudowy i kapitalnych remontów. § 13. Referat Kwaterunkowy obowiązany jest niezwłocznie ogłosić przez wywieszenie na widocznym miejscu w siedzibie Prez. MRN listy osób, którym Komisja Przydziału Mieszkań określiła kolejność i termin przydziału mieszkań. § 14. W terminie do dnia 31 12 1961 r. Referat kwaterunkowy przeprowadzi kontrolę mieszkań objętych publiczną gospodarką lokalami i ustali listę tych mieszkań, w których istnieje nadwyżka powierzchni mieszkalnej, obliczona według normy zaludnienia obowiązującej przed dniem wejścia w życie uchwały nr 239 Rady Ministrów z dnia 4 07 1961 r. w sprawie nowych zasad przydziału mieszkań. Listę tę należy przekazać Komisji Przydziału Mieszkań. § 15. Referat gospodarki komunalnej i mieszkaniowej Prez. MRN w terminie do dnia 20 10 1961 r. ustali listę zakładów pracy, które w latach 1961-1965 (z rozbiciem na poszczególne lata) dysponować

będą w domach wybudowanych w ramach budownictwa zakładowego. Referat Kwaterunkowy przekaże bezzwłocznie tym zakładom wraz ze swoją opinią wnioski osób będących pracownikami tych zakładów zajmujących pomieszczenia nie nadające się do zamieszkania. Pozostałe wnioski pracowników tych zakładów należy rozpatrywać według zasad określonych w uchwale. § 16. Uchwała wchodzi w życie z dniem 22 sierpnia 1961 r. Odpowiedzialny za wykonanie uchwały Kierownik referatu gospodarki komunalnej i mieszkaniowej. Termin wykonania uchwały do dnia 31 grudnia 1961 r.⁸

Komisja Mieszkaniowa składała sprawozdania ze swojej pracy. W styczniu 1961 r. stwierdziła ona, że sytuacja mieszkaniowa na terenie miasta była bardzo ciężka, o czym świadczył fakt, iż było 1.500 podań a do rozdziału tylko 18 mieszkań. Do listopada 1963 r. wpłynęło 208 wniosków od rodzin przebywających w budynkach niemieszkalnych (w piwnicach, na poddaszu, w suterenach, w pomieszczeniach gospodarczych), a mieszkania otrzymały 44 rodziny. W listopadzie 1965 r. nadal mieszkało: w suterenach 122 rodziny, na poddaszach 77, w pomieszczeniach gospodarczych 12, w innych niemieszkalnych 25. W 1966 r. 47 rodzin miało zmienić warunki mieszkalne na nowe, lepsze. Do listopada 1963 r. wpłynęło 429 wniosków z mieszkań zagęszczonych, a zrealizowano 67 wniosków. W listopadzie 1964 r. takich wniosków było 367, w 1966 r. przyznano 66 większych pomieszczeń. Do listopada 1963 r. 69 rodzin otrzymało mieszkania z domów przeznaczonych do rozbiórki, a było 198 wniosków o przydział; zamierzano rozebrać 56 budynków. Ponieważ nie wszystkie rodziny z takich budynków kwalifikowały się jednocześnie do przyznania im nowych mieszkań, wolne pokoje zajmowali inni, i problem istniał dalej. W listopadzie 1964 r. przewidziano do rozbiórki 76 budynków, w których mieszkało 307 rodzin, w tym do natychmiastowej rozbiórki 15 budynków - 63 rodziny. Do listopada 1963 r. do dyspozycji Prez. Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku i Prez. Powiatowej Rady Narodowej w Łomży przyznano 86 mieszkań, m.in. dla fachowców. W 1965 r. rozróżniono przydział w nowym budownictwie i w starym budownictwie. W nowym budownictwie otrzymało: z domów do rozbiórki 72 rodzin, z suteren 13, z poddaszy 17, z mieszkań zagęszczonych 61 (to jest powyżej 5 m² na osobę), z wyroków sądowych 6, przydzielone dla Milicji Obywatelskiej 7, dla jednostki wojskowej 2, dla specjalistów z puli Prez. PRN w Łomży 22; w tym dla grup społecznych: robotnicy 84 rodziny, nauczyciele 19, inteligencja pracująca 72, stażyści, specjaliści, MO i wojsko 25. W starym budownictwie otrzymało mieszkania: z domów do rozbiórki 11 rodzin, z poddaszy 1, z pomieszczeń zagęszczonych 6, na skutek wyroków sądowych 2; w tym dla grup społecznych: robotnicy 12, inteligencja pracująca i inni 8. Ogółem w latach 1961 do listopada 1964 r. otrzymało mieszkanie 275 rodzin.

Od stycznia do listopada 1964 r. Komisja Przydziału Mieszkań odbyła 26 posiedzeń i rozpatrzyła 1.468 wniosków. W końcu listopada tego roku władze lokalne

⁸ ArPI, *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 33 k. 277-283.

stwierdziły, że na przydział mieszkań oczekiwało około 600 rodzin plus mieszkańcy miasta Łomży będący w pomieszczeniach niemieszkalnych, budynkach do rozbiórki i w lokalach nadmiernie zagęszczonych. Komisja pozostawiła do rozpatrzenia w latach późniejszych, po zaspokojeniu najpilniejszych potrzeb stałych mieszkańców, 65 wniosków osób zamieszkałych poza terenem miasta; komisja uczyniła to zgodnie z postanowieniem uchwały nr 162/64 Prez. PRN. W 1965 r. wpłynęło 1.365 wniosków, a przydzielono mieszkania w nowym budownictwie dla 248 rodzin oraz w starym budownictwie dla 78 rodzin. Inne wnioski załatwiono odmownie z uwagi na zbyt wysokie zarobki, względnie dobre warunki mieszkaniowe. 531 wniosków odłożono do ponownego rozpatrzenia. Wszyscy wnioskodawcy zakwalifikowani do przydziału mieszkań na 1964 r. oraz zakwalifikowani wstępnie na 1965 r. i po 1965 r. zostali powiadomieni pisemnie.

W maju 1965 r. Komisja Koordynacyjna do spraw rozdziału mieszkań rozpatrzyła 815 wniosków przydziału mieszkań w nowym i starym budownictwie na lata 1966 - 1970, zakwalifikowała 530 rodzin, pozostałe wnioski oddaliła ze względu na wysokość zarobków i brak mieszkań. Komisja ustaliła następujący podział przyznanych mieszkań według grup dla rodzin: zajmujących pomieszczenia nie nadające się do zamieszkania 170, zamieszkałych w budynkach do rozbiórki z uwagi na stan zagrożenia i z innych przyczyn 110, zamieszkałych w szkołach, internatach, żłobkach, szpitalach itp. 7, zamieszkałych w lokalach wyjątkowo zagęszczonych poniżej 5 m² na osobę 194, do przekwaterowania na podstawie prawomocnych decyzji administracyjnych i wyroków sądowych 22, dla fachowców niezbędnych dla gospodarki miejskiej 7, inne rodziny 20. Ponadto 60 mieszkań, które stanowiły rezerwę, i tak: dla osób niezbędnych dla gospodarki miejskiej 5% = 30 mieszkań, nieprzewidziane wypadki losowe 5% = 30 mieszkań, rezerwa przewodniczącego Prez. MRN 2% = 8 mieszkań. W 1969 r. na mieszkanie dwu- i trzypokojowe (m² i m³) czas oczekiwania wynosił od 2 do 2,5 lat, na m⁴ trzy lata, na m⁵ ponad 3,5 lat, na mieszkania m⁶ nie było chętnych. W latach 1966-1970 w budynkach rad narodowych i uzysku spółdzielni mieszkaniowej miało zamieszkać w nowym budownictwie 390 rodzin i w starym budownictwie 208 rodzin⁹.

W 1972 r. radni zapoznali się z informacją z zakresu realizacji zadań wynikających z uchwał VI Zjazdu PZPR na odcinku gospodarki mieszkaniowej. Oto postanowienia MRN w Łomży podjęte zgodnie z uchwałą Rady Ministrów nr 280: a) ustalić i podać do publicznej wiadomości projekt listy przydziału mieszkań na 1972 r.; listy przydziału mieszkań każdego zatwierdzi Prez. MRN (przedtem zatwierdzała Komisja do spraw Koordynacji Przydziału Mieszkań). Lista przydziału mieszkań na 1972 r. obejmowała 62 rodziny z nowego budownictwa i 90 rodzin ze starego budownictwa. W 1972 r. zrealizowano ogółem 124 przydziały mieszkań, a pozostałe rodziny

⁹ ArPI, *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 33 k. 19; sygn. 35 k. 458, 476; sygn. 36 k. 407, 409; sygn. 37 k. 137; sygn. 38 k. 235.

umieszczono na liście w 1973 r.; b) Opracować projekt planu przydziału mieszkań na lata 1973-1975. W projekcie umieszczono 80 rodzin z budownictwa nowego oraz 150 rodzin z budownictwa starego¹⁰.

W 1972 r. na terenie miasta znajdowało się 6.638 mieszkań i 16.965 izb o ogólnej powierzchni użytkowej 267.240 m². Oznaczało to przyrost ogólnej liczby izb w porównaniu z 1966 r. o 2.670 oraz powierzchni użytkowej o 67.240 m². Zmienił się również korzystnie wskaźnik zagęszczenia z 1,7 osób w 1966 r. na 1,5 osób na izbę. W tymże 1972 r. radni przypomnieli zasady przydziału lokali mieszkalnych objętych publiczną gospodarką lokalami na rzecz osób: 1. Zamieszkałych w lokalach położonych w budynkach zagrożonych zawaleniem lub podległych rozbiórce w związku z inwestycjami rad narodowych oraz spółdzielni budownictwa mieszkaniowego, jak również w lokalach podległych przebudowie. 2. Które utraciły mieszkania na skutek klęski żywiołowej. 3. Zajmujących pomieszczenia nie nadające się do zamieszkania. 4. Zajmujących pomieszczenia na terenie szpitali, szkół itp. nie przeznaczone na mieszkania służbowe. 5. Zajmujących lokale nadmiernie zagęszczone. 6. Niezbędnych w danej miejscowości ze względu na rodzaj wykonywanej pracy lub kwalifikacje zawodowe. 7. Nie posiadających mieszkań, m. in. młodych małżeństw. 8. Przekwaterowanych w wykonywaniu ostatecznych decyzji władz administracyjnych. Ponadto mieszkańcy muszą odpowiadać i innym kryteriom, m. in. kryterium dochodów, które łącznie z dochodami wszystkich wspólnie zamieszkałych członków rodziny nie mogą przekraczać 800 zł miesięcznie (netto) w przeliczeniu na jedną osobę. W 1971 r. listą przydziału mieszkań objęto ogółem 103 rodziny, na następny rok ustalono 130 rodzin.

Jako przykład rozdziału mieszkań niech posłuży uchwała z 1960 r. w sprawie zatwierdzenia rocznego rozdzielnika 107 izb z nowego budownictwa na terenie Łomży. Mieszkania przydzielono osobom: podlegającym wykwaterowaniu z domów zagrożonych - 24 izb, zajmującym lokale niezdadne do użytku - 37, zasłużonym weteranom ruchu rewolucyjnego - 3, pracownikom najważniejszych zakładów pracy, a w szczególności pracownikom o wysokich kwalifikacjach zawodowych - 9, oficerom zwolnionym z zawodowej służby wojskowej w związku z redukcją sił zbrojnych - 2, inwalidom, w szczególności niewidomym i ociemniałym żołnierzom - 3, obsłudze budynków (dozorcom, palaczom centralnego ogrzewania) - 6, pracownikom instytucji szczególnie ważnych - 10, nauczycielom - 3, osobom podlegającym eksmisji na podstawie prawomocnych decyzji organów lokalowych i wyroków sądowych, o ile te osoby były uprawnione do otrzymania mieszkania zastępczego, - 10 izb. W 1964 r. zwiększono do 6% ilość mieszkań przekazanych do dyspozycji Prez. PRN¹¹.

Na początku stycznia 1973 r. kierownik wydziału gospodarki komunalnej i mieszkaniowej przedstawił radnym projekt przydziału mieszkań na 1973 r.;

¹⁰ ArPł, *Rada Narodowa i Urząd Miejski w Łomży 1973-1990*, sygn. 27 k. 340.

¹¹ ArPł, *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 11 k. 62; sygn. 22 k. 140; sygn. 32 k. 54; sygn. 38 k. 242.

nadmienił, że projekt ten nie zaspokoi w pełni istniejących potrzeb. Podał listę jedynie tych osób, których warunki mieszkalne były bardzo złe. 95% nazwisk ujętych w projekcie stanowili pracownicy fizyczni, 5% pracownicy umysłowi. Projekt listy przydziału mieszkań został wywieszony na okres 14 dni na tablicy ogłoszeń, a następnie, jeżeli wniesiono uwagi, mógł zostać zmieniony. Odpowiednią uchwałą MRN podjęła 31 01 1973 r. Były dwie listy - z budownictwa nowego i starego, obie zawierały: imię i nazwisko osób, adres, ilość osób w rodzinie, nazwę zakładu pracy, charakter pracy (fizyczny, umysłowy). Oto lista budownictwa nowego. Grupa I. Osoby zamieszkałe w lokalach położonych w budynkach zagrożonych zawaleniem lub ulegających rozbiórce w związku z inwestycjami - 11 nazwisk. Gr. II. Osoby, które utraciły mieszkanie na skutek klęski żywiołowej - 0. Gr. III. Osoby zajmujące pomieszczenia nie nadające się do zamieszkania - 12. Gr. IV. Osoby zajmujące lokale nadmiernie zagęszczone 11. Oto lista z budownictwa starego. Gr. I. Osoby zamieszkałe w lokalach położonych w budynkach zagrożonych zawaleniem lub ulegających rozbudowie w związku z inwestycjami 28 nazwisk. Gr. II. Osoby, które utraciły mieszkanie na skutek klęski żywiołowej - 2. Gr. III. Osoby zajmujące pomieszczenia nie nadające się do zamieszkania - 7. Gr. IV. Osoby zajmujące pomieszczenia na terenie szkół, szpitali, a nie przeznaczone na mieszkanie służbowe - 0. Gr. V. Osoby zajmujące lokale nadmiernie zagęszczone - 11. Gr. VI. Osoby niezbędne w danej miejscowości ze względu na rodzaj wykonywanej pracy - 0. Gr. VII. Osoby nie posiadające mieszkań, m. in. młode małżeństwa - 2. Gr. VIII. Inne - 4 rodziny¹².

Z dniem 22 maja 1965 r. weszły w życie uchwały Rada Ministrów regulujące sprawy budownictwa spółdzielczego. Odtąd zaspokojeniem potrzeb mieszkalnych ludności miały zajmować się: spółdzielnie mieszkaniowe (lokatorskie), spółdzielnie budowlano-mieszkaniowe (własnościowe) i spółdzielcze zrzeszenia budowy domków jednorodzinnych. W zależności od źródeł finansowania budownictwo mieszkaniowe mogło być realizowane przez spółdzielnie w formie: spółdzielczego budownictwa powszechnego - finansowane ze środków własnych członków i z kredytu bankowego, spółdzielczego budownictwa zakładowego - finansowane ze środków własnych członków i ze środków zakładowych funduszy mieszkaniowych, spółdzielczego budownictwa resortowego - ze środków własnych członków i z kredytu bankowego, spółdzielczego udzielonego spółdzielni na wniosek zakładu pracy. Radni z Łomży postanowili do końca maja tego roku zwołać naradę koordynacyjną w sprawie dalszej i szerszej popularyzacji nowych form oszczędzania na wkłady do Spółdzielni Mieszkaniowej. Jedna z radnych zauważyła, że gdy miasto było zniszczone powstał problem, czy budować mieszkania luksusowe, czy tylko podstawowe. Wzięta górę druga koncepcja. Chodziło o to, aby jak najwięcej rodzin wyprowadzić z suterenu do godziwych warunków życia. Radna mówiła, że ta koncepcja jest nadal faworyzowana¹³.

¹² ArPł, *Rada Narodowa i Urząd Miejski w Łomży 1973-1990*, sygn. 27 k. 1, 15, 29

¹³ ArPł, *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 13 k. 8.

W 1974 r. radni miasta podjęli uchwałę o wprowadzeniu na terenie miasta szczególnego trybu najmu lokali i budynków, opartego na podstawie decyzji administracyjnej o przydziale. Postanowili, że jedna osoba nie będzie mogła zajmować dwóch lub więcej lokali mieszkalnych, również w innych miejscowościach, niezależnie od tytułu prawnego ich posiadania. Jak podano, uchwała ta miała gwarantować prawidłowość polityki mieszkaniowej¹⁴.

Od 1975 r. zaniechane zostało komunalne budownictwo mieszkaniowe, a zaspokojenie potrzeb mieszkalnych przejęła spółdzielnia mieszkaniowa. W 1982 r. radni zobowiązali prezydenta miasta do wznowienia od następnego roku komunalnego budownictwa mieszkaniowego. Łomżyńska Spółdzielnia Mieszkaniowa nie zdołała zaspokoić w pełni potrzeb mieszkańców. Według stanu na dzień 31 grudnia 1981 r. było w niej zarejestrowanych 6.593 członków i pełnoprawnych kandydatów ze zgromadzonym wkładem pieniężnym, oczekujących na mieszkania. Od 1981 r. nastąpił wzrost liczby kandydatów o 35%, głównie nieletnich. W latach 1982-1983 zamierzano przydzielić 1.464 mieszkań, ale nadal pozostawało 6.645 oczekujących. Następowwała jednak poprawa. W 1980 r. było w Łomży 11.011 mieszkań i 36.862 izb, a w 1997 r. 19.099 mieszkań i 71.419 izb; w 1980 r. na mieszkanie przypadało 3,59 i na izbę 1,05 osób, zaś w 1997 r. na mieszkanie 3,26 i na izbę 0,87 osób¹⁵.

Normy mieszkaniowe

Władze miejskie w Łomży przy określaniu normy mieszkaniowej kierowały się ogólnymi przepisami państwowymi. Oto ustawy i zarządzenia, na które w poszczególnych latach powoływali się: burmistrz i Miejska Rada Narodowa w Łomży. W 1948 r. burmistrz odczytał ważniejsze artykuły rozporządzenia Rady Ministrów o publicznej gospodarce lokalami, ogłoszone w Dzienniku Ustaw 1948 nr 48 poz. 161. Ponadto w myśl art. 6 o publicznej gospodarce lokalami dekretu z 21 12 1945 r. odczytał projekt dla referatu kwaterunkowego. W 1951 r. MRN wydała uchwałę na podstawie art. 7 dekretu o publicznej gospodarce lokalami (Dz. Ust. 1950 nr 36 poz. 343) oraz zarządzenia ministra gospodarki komunalnej z 8 03 1951 r. w sprawie zasad ustalania norm zaludnienia mieszkań (Monitor Polski nr A-24 z 23 03 1951 r. poz. 314). W latach 1961-1964 MRN podejmowała uchwały na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 239/61 z 4 07 1961 r. oraz zarządzenia nr 55 z 19 07 1961 r. w oparciu o art. 53 ustawy z 21 01 1958 r. o radach narodowych (Dz. Ust. nr 5 poz. 16). W 1965 r. MRN postanowiła w oparciu o zarządzenie nr 145

¹⁴ ArPł, *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 8 k. 97, 113, 174; sygn. 9 k. 66, 69, 79, 274; sygn. 10 k. 105; sygn. 12 k. 154; sygn. 22 k. 43; sygn. 33 k. 19, 297-283. *Akta miasta Łomży. Zarząd Miejski w Łomży 1945-1950*, sygn. 2 k. 130, 131. *Dziennik Urzędowy WRN w Białymstoku 1962*, nr 1 poz. 12; 1963 nr 3 poz. 24; 1958 nr 6 poz. 38, nr 17 poz. 154; 1966 nr 4 poz. 37; 1972 nr 16 poz. 166.

¹⁵ ArPł, *Rada Narodowa i Urząd Miejski w Łomży 1973-1990*, sygn. 8 k. 321; sygn. 94 k. 129. *Rocznik Statystyczny Województwa Łomżyńskiego 1981*, s. 70; 1998, s. 94.

ministra gospodarki komunalnej z 29 05 1965 r. § 1 w sprawie norm zaludnienia w latach 1966-1970. W 1972 r. MRN uczyniła to na podstawie art. 37 ustawy z 1959 r. - prawo lokalowe (Dz. Ust. 1962 nr 47 poz. 227) w związku z §1 ust. 1 i 2 zarządzenia ministra gospodarki komunalnej z 18 01 1972 r. w sprawie zasad ustalania zaludnienia lokali mieszkalnych (Monitor Polski nr 8 poz. 54)¹⁶.

Dnia 18 10 1948 r. Miejska Rada Narodowa w Łomży określiła jako normę mieszkaniową 8 m² powierzchni mieszkalnej na osobę. W lipcu 1950 r. przewodniczący Prez. MRN przedłożył wniosek o zmniejszeniu metrażu z 8 do 6 m² na osobę. Radni nie przyjęli tego wniosku. 17 05 1951 r. MRN ustaliła normy zaludnienia mieszkań: dla kategorii I i dla kategorii II - 8 m² powierzchni na osobę. Uchwała ta okazała się być niezgodną z zasadami określonymi przez ministerstwo gospodarki komunalnej. Dlatego 22 03 1952 r. MRN określiła nowe zasady: a) w mieszkaniach odpowiadających obowiązkowym standardom przestrzennym przyznała dla kategorii I osób - 9 m² powierzchni użytkowej a dla kategorii II - 6 m², b) w mieszkaniach innych dla kategorii I - 8 m² a dla kategorii II - 5 m².¹⁷

W sierpniu 1961 r. radni zastanawiali się nad nowym projektem zmian norm powierzchni mieszkaniowej. Jeden z radnych twierdził, że proponowana norma powierzchni mieszkalnej na osobę jest stanowczo za mała, ponieważ normy minimalne techniczne wynoszą 6 m² na osobę i on proponuje 7 m² na osobę. Inny radny - mimo zmniejszenia norm sytuacja mieszkaniowa w latach najbliższych nie ulegnie poprawie i jego zdaniem nie należy zbyt zmniejszać powierzchni mieszkalnej. Kolejny radny - normę 8 m² należy zmniejszyć, lecz w żadnym wypadku nie na 5 m². Następny radny - zmniejszyć z 8 na 6 m². Ostatecznie MRN postanowiła: 1. Ustalić z dniem 1 08 1961 r. normę powierzchni mieszkaniowej na jedną osobę na terenie miasta Łomży na 7 m² (do tego czasu obowiązywała norma 8 m²). 2. Postanowienie powyższe ma na celu szybsze i pełniejsze zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych rodzin mieszkających w trudnych warunkach mieszkaniowych oraz dla rodzin, które zostaną przekwaterowane z budynków przeznaczonych do rozbiórki i z budynków zagrożonych. 3. MRN upoważniła Prez. MRN do stosowania w uzasadnionych przypadkach odchyień od ustalonej normy w ramach obowiązujących przepisów. 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 08 1961 r. i obowiązuje do dnia 31 12 1965 r. Docelowy okres obowiązywania uchwały okazał się jednak niewykonalnym. Już 26 02 1961 r. MRN, opierając się na uchwale Rady Ministrów nr 239, określiła normę mieszkaniową od 6 do 7 m² na osobę. W miesiąc potem MRN stwierdziła że gdy idzie o sytuację mieszkaniową, to ten problem będzie jeszcze długi czas trudny do rozwiązania, gdyż w mieście powstają nowe zakłady pracy i potrzeby mieszkaniowe

¹⁶ ArPi, Akta miasta Łomży. Zarząd Miejski w Łomży 1945-1950, sygn. 2 k. 198. Prezydium MRN w Łomży 1950-1975, sygn. 1 k. 34; sygn. 2 k. 20; sygn. 8 k. 113; sygn. 9 k. 69; sygn. 10 k. 105; sygn. 12 k. 154; sygn. 22 k. 43.

¹⁷ ArPi, Rada miasta Łomży. Zarząd Miejski w Łomży 1945-1950, sygn. 2 k. 291. Prezydium MRN w Łomży 1950-1970, sygn. 1 k. 34; sygn. 2 k. 20; sygn. 23 k. 67; sygn. 24 k. 64, 65.

stale zwiększają się. Dnia 22 10 1962 r. MRN podjęła nową uchwałę ustalając normę mieszkaniową na osobę w mieście Łomży na 6 m². Tę uchwałę zawiesiło Prez. PRN w Łomży. W związku z tym MRN uchwałą z 28 03 1963 r. uznała normę mieszkaniową 6 m² za nieaktualną, a ustaliła nową normę w granicach od 5 do 7 m².

W dwa lata potem, 20 07 1965 r. MRN, w oparciu o Zarządzenie ministra gospodarki komunalnej z 29 05 1965 r. § 1 w sprawie norm zaludnienia w latach 1966-1970, postanowiła ustalić normę zaludnienia na terenie miasta Łomży w granicach od 5 do 7 m². W uzasadnieniu podano, że w związku z trudną sytuacją mieszkaniową w mieście nie można zwiększyć norm zaludnienia na jedną osobę. Już wcześniej, w maju 1965 r., ustalając plany rozwoju miasta, MRN podjęła uchwałę, że przydzielanie mieszkań w nowym i w starym budownictwie będzie odbywać się zgodnie z obowiązującą normą mieszkaniową, to jest 5 do 7 m². Przydział większej normy mieszkalnej będzie dokonywany na podstawie orzeczenia komisji lekarskiej lub zezwolenia resortowego ministerstwa¹⁸. Podobnie jak w Łomży, również w Białymstoku była taka sama norma mieszkalna. Uchwałą z 25 02 1966 r. MRN w Białymstoku przedłużyła na lata 1966-1970 moc obowiązującą uchwały z 11 01 1963 r. w sprawie ustalenia norm mieszkalnych w granicach od 5 do 7 m² na każdą uprawnioną osobę.

Duże zmiany w omawianej sprawie nastąpiły w 1972 r. w ramach całego województwa białostockiego. We wrześniu tego roku wydział gospodarki komunalnej i mieszkaniowej Prez. WRN w Białymstoku podał, że na podstawie art. 37 prawa lokalowego miejskie rady narodowe województwa białostockiego objęte publiczną gospodarką lokalami ustaliły jednolite normy powierzchni mieszkalnej przysługujące osobom wymienionym w art. 41 prawa lokalowego. Zasiedlenie mieszkań odpowiadających obowiązującym standardom budowlanym następuje według norm projektowania. Nowe normy zaludnienia obowiązują z upływem 30 dni od daty ich ogłoszenia¹⁹. MRN w Łomży 24 04 1972 r. podjęła następującą uchwałę: 1. Ustalić na terenie miasta Łomży normę zaludnienia lokali mieszkalnych objętych publiczną gospodarką lokalami w granicach od 7 do 10 m² na każdą uprawnioną osobę. 2. Normy mieszkalne w punkcie 1 nie mają zastosowania w następujących przypadkach: do mieszkań odpowiadających obowiązującym standardom budowlanym, zasiedlenie takich mieszkań następuje według normatywu projektowania; do jednoizbowych lokali mieszkalnych; do zajmowanych przynajmniej przez dwie osoby samodzielnych lokali mieszkalnych składających się z pokoju i kuchni; do lokali mieszkalnych przydzielonych w związku ze stosunkiem pracy, której charakter wymaga zajmowania lokali w określonym budynku lub zespole budynków. 3. Ustalone normy zaludnienia obowiązują z upływem 30 dni od daty ogłoszenia niniejszej uchwały na terenie miasta. 4. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym WRN w Białymstoku.

¹⁸ ArPi, Prezydium MRN w Łomży 1950-1975, sygn. 8 k. 113, 174; sygn. 9 k. 66, 69, 79, 274; sygn. 10 k. 105; sygn. 12 k. 154; sygn. 38 k. 240. *Dziennik Urzędowy WRN w Białymstoku 1962*, nr 1 poz. 12.

¹⁹ *Dziennik Urzędowy WRN w Białymstoku 1966* nr 4 poz. 37; 1972 nr 16 poz. 166.

5. Traci moc uchwała nr 2/1165 MRN w Łomży z 20 07 1965 r. 6. Uchwała wchodzi w życie z dniem powzięcia²⁰.

Oto normy mieszkaniowe w Łomży na tle innych miejscowości województwa białostockiego. W grudniu 1958 r. wydział gospodarki komunalnej i mieszkaniowej w Białymstoku podał do wiadomości normy zaludnienia mieszkań, ustalone uchwałami właściwych rad narodowych województwa białostockiego, obowiązujące w podanych niżej miejscowościach: m. Augustów 9 m² na 1 osobę, m. Białystok i podporządkowane w sprawach kwaterunkowych m. Supraśl i Wasilków 8, m. Bielsk Podlaski 8, m. Elk 8, grom. Nowa Wieś pow. elkki 10, grom. Pisanica pow. elkki 10, grom. Stare Juchy pow. elkki 8, grom. Straduny pow. elkki 8, grom. Wiśniewo Elckie pow. elkki 10, grom. Woszczele pow. elkki 10, m. Grajewo 8, m. Szczuczyn pow. grajewski 8, os. Prostki pow. grajewski 8, m. Kolno 8, m. Łomża 8, m. Łapy 9, m. Knyszyn pow. moniecki 8, m. Olecko 9, grom. Sokółka pow. olecki 9, grom. Świętajno pow. olecki 8, grom. Wieliczki pow. olecki 9, m. Sokółka 7, grom. Suchowola pow. sokółski 7, m. Siemiatycze 8, m. Ciechanowiec pow. siemiat. 10, m. Suwałki 8, m. Wysokie Mazowieckie 7, m. Zambrów 9, m. Gołdap 10. Pod tabelą podano, iż nie wlicza się do powierzchni mieszkalnej: kuchni, pomieszczeń pozbawionych okien, łazienek, ubikacji, korytarzy, spiżarek, schowków, szaf w murze itp. Normy zaludnienia mieszkań nie mają zastosowania do: mieszkań jednoizbowych; zajmowanych przynajmniej przez dwie osoby samodzielnych mieszkań dwuizbowych (pokój z kuchnią); mieszkań, które zostały przydzielone w związku ze stosunkiem pracy, jeżeli praca ta ze względu na jej szczególny charakter wymaga zajmowania lokalu w określonym budynku lub zespole budynków. Izba mieszkalna o pow. 30 m² lub większej może być uznana za dwie izby, jeżeli jest zajmowana przez jedną rodzinę albo dwie osoby tej samej płci. W lutym 1962 r. wydrukowano „Zestawienie” ustalonych uchwałami miejskich (osiedli) rad narodowych województwa białostockiego przejściowych norm zaludnienia mieszkań na okres lat 1965-1966, mianowicie: Augustów 7 m² (poprzednia norma 9 m²), Białystok 7 (8), Starosielce 7 (8), Wasilków 6 (8), Supraśl 6 a w nowym budownictwie 7 (8), Bielsk Podlaski 6 (8), Elk 7 (8), Grajewo 7 (8), Szczuczyn 7 (8), Prostki 7 (8), Hajnówka 6 (8), Kolno 7 (8), Łapy 7 (9), Łomża 7 (8), Knyszyn 6 (8), Olecko 7 (7), Sokółka 7 (7), Suchowola 7 (7), Suwałki 7 (8), Siemiatycze 7 (8), Ciechanowiec 6 (10), Wysokie Maz. 7 (7), Zambrów 6 (9), Gołdap 7 (10 m²). W wielu miejscowościach nastąpiło więc zmniejszenie normy mieszkaniowej. W listopadzie 1963 r. ogłoszono „Zestawienie” przejściowych norm zaludnienia na lata 1963-1965 wynikających z uchwał rad narodowych miast nie stanowiących powiatów na terenie wojew. białostockiego oraz na terenie rady narodowej w Prostkach, mianowicie: Augustów 5-7 m², Bielsk Podlaski 5-6, Elk 5-7, Gołdap 5-7, Grajewo 5-7, Szczuczyn 5-7, Prostki 5-7, Hajnówka 5-7, Kolno 5-7, Łapy 5-7, Łomża 5-7, Olecko 5-7, Siemiatycze 5-7, Sokółka 5-7, Suwałki 5-7, Wysokie Maz. 5-7, Zambrów 5-6 m². We wrześniu

²⁰ ArPł, Prezydium MRN w Łomży 1950-1975, sygn. 22 k. 43.

1972 r. podano, iż na podstawie art. 37 prawa lokalowego (Dz. Ust. 1962 nr 47 poz. 227) miejskie rady narodowe woj. białostockiego objęte publiczną gospodarką lokalami uchwały jednolite normy zaludnienia od 7 do 10 m². Oto „Wykaz” miejscowości: Augustów, Bielsk Podlaski, Białystok, Elk, Goldap, Grajewo, Hajnówka, Kolno, Łapy, Łomża, Olecko, Prostki, Siemiatycze, Sokółka, Suwałki, Szczuczyn, Wysokie Maz., Zambrów²¹.

Komisje lokalowe

Przydzielaniem mieszkań zajmowało się kilka komisji. W 1963 r. MRN w Łomży powołała Komisję Przydziału Mieszkań w oparciu o: przepisy art. 55 pkt. 3 i 4 ustawy z 5 01 1958 r. o radach narodowych (Dz. Ust. z 6 07 1963 nr 29 poz. 172); uchwałę Rady Ministrów nr 239/61 z 4 07 1961 r.; zarządzenie ministra gospodarki komunalnej nr 55 z 19 07 1961 r. W 1965 r. MRN w Łomży powołała Komisję do spraw Koordynacji Rozdziału Mieszkań w oparciu o § 1-4 zarządzenia ministra gospodarki komunalnej z 29 05 1965 (Monitor Polski nr 27 poz. 149) w związku z §.14 uchwały nr 123 Rady Ministrów z 22 05 1965 r. w sprawie zasad przydziału mieszkań w latach 1966 - 1970 (Monitor Polski nr 27 poz. 134). W 1966 r. MRN w Łomży, powołując się na uchwałę Rady Ministrów z 22 05 1966 r. (Monitor Polski 1965 nr 27 z 1 06 1965) starała się uregulować sprawę budownictwa spółdzielczego. W 1972 r. MRN w Łomży ustanowiła Społeczną Komisję Opiniodawczą, a uczyniła to w oparciu o §.13 uchwały nr 123 Rady Ministrów z 22 05 1965 r. (Monitor Polski 1965 nr 27 poz. 134) oraz w oparciu o § 19 zarządzenia ministra gospodarki komunalnej z 18 01 1972 r. (Monitor Polski z 8 02 1972 nr 8 poz. 52). W 1973 r. Rada Narodowa w Łomży ustaliła listę przydziału mieszkań w starym i w nowym budownictwie na podstawie art. 43 ust.1 ustawy z 30 01 1959 r. - prawo lokalowe (Dz. Ust. 1962 nr 47 poz. 227) w związku z §.7 zarządzenia ministra gospodarki komunalnej z 10 01 1972 r. w sprawie ustalenia kategorii potrzeb mieszkaniowych oraz kolejności i trybu ich zaspokajania przy przydziale mieszkań pozostających w dyspozycji rad narodowych i zakładów pracy (Monitor Polski nr 8 poz. 52). W 1974 r. Rada Narodowa w Łomży zakazując posiadania dwóch lokali powołała się na art. 20 ust.2 z 10 04 1974 r. - prawo lokalowe (Dz. Ust. 1974 nr 14 poz. 84)²². A oto treść poszczególnych uchwał MRN w Łomży.

Na posiedzeniu 28 10 1948 r. burmistrz Bauer, w myśl art. 26 dekretu z 21 12 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami odczytał projekt regulaminu dla komisji lokalowej. I. Komisja lokalowa jest wybierana przez MRN w składzie:

²¹ *Dziennik Urzędowy WRN w Białymstoku* 1958, nr 6 poz. 38; 1962 nr 6 poz. 12; 1963 nr 3 poz. 24, nr 17 poz. 154; 1966 nr 3 poz. 24, nr 4 poz. 37; 1972 nr 16 poz. 166.

²² ArPi, *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 13 k. 8; sygn. 35 k. 476; sygn. 37 k. 137; sygn. 38 k. 233. *Rada Narodowa i Urząd Miejski w Łomży 1973-1990*, sygn. 2 k. 131; sygn. 27 k. 29, 107.

przewodniczącego, dwóch członków i dwóch zastępców. II. Komisja lokalowa miejska jest organem Rady Narodowej Miejskiej i w tym charakterze działa jako instancja odwoławcza od orzeczeń władz kwaterunkowych bądź też organów kwaterunkowych. III. Komisja lokalowa jest instancją niezależną od administracji. IV. Reprezentując czynnik obywatelski, komisja lokalowa wykonuje kontrolę społeczną nad działalnością władz kwaterunkowych oraz ich organów co do legalności, i celowości decyzji i zarządzeń władz lokalowych zgodnie z przepisami dekretu i wytycznymi MRN. Przedmiotem kontroli powinna być też troska o sprawne i celowe obsłużenie potrzeb lokalowych obywateli. Komisja lokalowa może w tym celu żądać od organów kontrolnych sprawozdań okresowych, wykazujących stan zapotrzebowania na lokale, liczby dokonanych przydziałów oraz sposób załatwiania spraw. Może nadto przyjmować zażalenia na organ kwaterunkowy, żądać wyjaśnień i przez delegowanych swych członków przeprowadzać dochodzenie na miejscu i dokonywać lustracji zarówno w biurze władzy kwaterunkowej, jak i w terenie. V. Komisja lokalowa nie może jednak wydawać ani władzy kwaterunkowej, ani tym bardziej zainteresowanym obywatelom żadnych zarządzeń, gdyż zakres decyzji Komisji ogranicza się wyłącznie do rozstrzygania odwołań. VI. Komisja lokalowa urzęduje w lokalu Zarządu Miejskiego, w miarę potrzeb raz w tygodniu. MRN po dyskusji postanowiła przyjąć jednogłośnie regulamin Komisji lokalowej. Spośród radnych wybrano pięciu członków Komisji lokalowej²³. W uchwale z 16 12 1963 r. odwołano z Komisji przydziału mieszkań trzy osoby a powołano jedną osobę. Skład Komisji wynosił wówczas siedem osób, które reprezentowały: Prez. MRN, Zarząd Powiatowy Ligi Kobiet, Komitet Powiatowy PZPR, Prez. PRN, Związek Nauczycielstwa Polskiego, Komitet Miejski PZPR, Związki Zawodowe. W rok potem sugerowano, by Komisja zbierała się przynajmniej raz na dwa tygodnie.

Ponadto istniały Komisje Opiniotwórcze, działalność których w 1963 r. radni oceniali negatywnie. W rok potem wybrano nowe Społeczne Komisje Opiniotwórcze w składzie 24 osób i Społeczną Komisję Przydziału Mieszkań - 7 osób. W skład komisji wchodził pracownicy z różnych instytucji np. z Państwowej Komunikacji Samochodowej, ze Szpitala Powiatowego, z Łomżyńskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego. Od stycznia do listopada 1964 r. komisje rozpatrzyły około 1.500 wniosków przesłanych im z wydziału gospodarki komunalnej i mieszkaniowej²⁴.

W dniu 16 06 1965 r. Prez. MRN podjęło uchwałę nr 1/65 w sprawie powołania Komisji do spraw Koordynacji Rozdziału Mieszkań. W oparciu o §§. 1-4 zarządzenia Ministra gospodarki komunalnej z dnia 29 05 1965 r. w sprawie organizacji i trybu działania komisji ds. koordynacji rozdziału mieszkań (Monitor Polski nr 27 poz. 149) w związku z §.14 uchwały nr 123 Rady Ministrów z dnia 22 05 1965 r. w sprawie zasad przydziału mieszkań w latach 1966-1970 (Monitor Polski nr 27 poz.

²³ ArPł, *Akta Miasta Łomży. Zarząd Miejski Łomży 1945-1950*, sygn. 2 k. 109-111.

²⁴ ArPł, *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 335 k., 461, 476; sygn.; sygn. 36 k. 406.

134) Prez. MRN w Łomży postanowiło: § 1. Powołać Komisję do spraw Koordynacji i Rozdziału Mieszkań w składzie dziewięć osób: przewodniczący Prez. MRN, przewodniczący PKZZ, członek zarządu Powiatowego Ligi Kobiet, sekretarz KM.PZPR, przewodniczący Rady Narodowej SM, prezes Spółdzielni Mieszkaniowej, przedstawiciel ZBOWiD, Zakładowy Związek Zawodowy Pracowników Budownictwa przy ŁPB, członek Związku Oddziału ZZPPiS. § 2. Do zakresu działań Komisji należało: 1. Kwalifikowanie osób i ustalanie kolejności przydziału mieszkań pozostających w dyspozycji rad narodowych. 2. Rozpatrywanie i zatwierdzanie planów i list przydziału mieszkań. 3. Zatwierdzanie list osób mających otrzymać mieszkania w zakładowych domach mieszkalnych (w tym również z budownictwa resortowego). 4. Kwalifikowanie na podstawie wniosków zaopiniowanych przez zakłady pracy osób, które mają otrzymać kredyt bankowy na uzupełnienie spółdzielczego wkładu mieszkaniowego (budowlanego), określenie jego wysokości oraz warunków spłaty. § 3. Przy rozpatrywaniu wniosków osób, które ubiegają się o przydział mieszkań pozostających w dyspozycji rad narodowych, Komisja kierować się będzie zasadami określonymi w uchwale Rady Ministrów nr 123 z dnia 22 05 1965 r. w sprawie zasad przydziału mieszkań w latach 1966-1970 (Monitor Polski nr 27 poz. 134). § 4. Komisja w terminie do dnia 30 11 1965 r., opierając się na zasadach przydziału mieszkań określonych w uchwale Rady Ministrów o których mowa w § 3 niniejszej uchwały, przeprowadzi weryfikację osób: 1. Które są objęte planem przydziału mieszkań na lata 1961-1965, a mieszkań tych w tym okresie nie otrzymują. 2. Dla których przydziały mieszkań miały nastąpić po 1965 r. § 5. Komisje rozpatrzą również wnioski o przydziale złożone przed dniem 1 06 1965 r., które nie zostały przed tym dniem rozpatrzone. Wnioski o przydział mieszkań, które wpłyną po 1 06 1965 r. mogą być przez Komisje kwalifikowane pozytywnie pod warunkiem istnienia możliwości zapewnienia odpowiednich ilości mieszkań dla zainteresowanych wnioskodawców. § 6. Komisja rozpatrzy i zatwierdzi w terminie do dnia 15 12 1965 r. opracowane na lata 1066-1970 projekty planów przydziału mieszkań pozostających do dyspozycji rad narodowych według kategorii potrzeb określonych w §. 1 ust. 1 cytowanej uchwały Rady Ministrów. § 7. W terminie do dnia 31 12 każdego roku Komisja rozpatrzy i zatwierdzi opracowane na podstawie planów przydziałów mieszkań roczne listy osób, które w następnym roku mają otrzymać mieszkania. § 8. Komisja składać będzie Prez. MRN sprawozdania ze swej działalności dwa razy do roku w okresach do 15 każdego miesiąca po upływie półrocza. § 9. Obsługę biurową Komisji sprawować będzie wydział gospodarki komunalnej i mieszkaniowej. § 10. Uchwała wchodzi w życie z dniem powzięcia. § 11. Traci moc uchwała Nr 100/63 Prez. MRN w Łomży z dnia 16 12 1963 r. § 12. Termin wykonania uchwały - 31 12 1970 r. § 13. Odpowiedzialny za wykonanie uchwały przewodniczący MRN²⁵. Uchwałą z 6 04 1973 r. Rada Narodowa w Łomży powołała Społeczną Komisję Opiniodawczą,

²⁵ ArPi, *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 37 k. 137 -140.

złożoną z 21 osób. Zadaniem komisji było prawidłowe ustalenie warunków mieszkaniowych osób ubiegających się o przydział mieszkań i opiniowanie wniosków tych osób; odwołano uchwałę z 13 08 1965 r.²⁶.

Radni decydowali o przyznaniu mieszkań na kolejny rok oraz załatwiali sprawy pojedyncze. Oto kilka przykładów. W 1962 r. kierownik Zieleni Miejskiej wraz z rodziną zajmował pokój 6 m². Starania o mieszkanie nie dały rezultatu i wobec tego zamierzał wyjechać z Łomży. Przedstawiając tę sprawę radna zauważyła, iż dobrze byłoby zatrzymać fachowca. Przewodniczący MRN wyjaśnił, że z chwilą przystępowania do pracy wyżej wymieniony nie ubiegał się o mieszkanie mówiąc, iż gdy jego żona przyjedzie, to zatrzyma się w Szczepankowie. W tymże roku MRN uchyliła dwie decyzje referatu do spraw lokalowych i komisji przydziału mieszkań, a utrzymało w mocy decyzję przydziału mieszkań dla pięciu osób. W uzasadnieniu podano, iż w odniesieniu do dwóch pierwszych osób zajmowane lokale odpowiadają zarówno pod względem technicznym jak i normom zaludnienia ustalonym dla miasta Łomży²⁷. W marcu 1973 r. MRN odmówiła przydziału mieszkania ośmiu osobom, ponieważ zarobki w przeliczeniu na członków rodziny były za wysokie. Ponadto pewna pani we wniosku umieściła swoją matkę, gdy sama pracowała w Białymstoku i tam zarabiała 2.156 zł, więc w przeliczeniu na jedną osobę przypadało 1.078 zł. Inna pani, już zakwalifikowana do przydziału mieszkania na 1973 r., była osobą samotną, zarabiała ponad tysiąc zł, była członkiem nauczycielskiej spółdzielni mieszkaniowej, z której miała otrzymać mieszkanie. W maju 1973 r. rozpatrzono siedem wniosków: przydzielić dwa pokoje z kuchnią razem z rodzicami; przydzielić mieszkanie zastępcze; odmówić ze względu na brak mieszkań (na trzy wnioski), wstawić na listę przydziału na 1973 r. (na dwa wnioski). W sierpniu tego roku przydzielono dodatkowo mieszkania dla ośmiu osób oraz przekwalifikowano jeden wniosek z budownictwa starego na nowe. W tym czasie istniała w Łomży Spółdzielnia Mieszkaniowa, co zaznaczyło się w uchwałach MRN. W październiku 1973 r. MRN omawiając wnioski o przydział mieszkania, w jednym przypadku wskazała na możliwość uzyskania kredytu na wpłatę do Spółdzielni Mieszkaniowej, a w innym przypadku postanowiła wystosować pismo do Spółdzielni Mieszkaniowej z prośbą o przyspieszenie przydziału mieszkania. W miesiąc potem MRN przydzieliła dwom osobom mieszkania zastępcze do czasu otrzymania mieszkania w Spółdzielni Mieszkaniowej²⁸.

Zdarzały się przydzienienia mieszkania osobom, które nie były ujęte na liście, np. w 1963 r. odnotowano dwa takie przypadki. Nie zawsze przestrzegano przepisy o nadwyżkach metrażowych, np. w 1963 r. zlikwidowane trzy takie nadwyżki, w krok potem również trzy na drodze zamiany. W tymże roku pozostawało do

²⁶ ArPł, Rada Narodowa i Urząd Miejski w Łomży 1973-1990, sygn. 27 k. 107.

²⁷ ArPł, Prezydium MRN w Łomży 1973-1990, sygn. 9 k. 65; sygn. 34 k. 9.

²⁸ ArPł, Rada Narodowa i Urząd Miejski w Łomży 1973-1990, sygn. 27 k. 80, 91, 137, 162, 234, 238, 303, 331.

zrealizowania 10 wyroków sądowych, a wciąż napływały nowe. W 1964 r. wydano 22 orzeczenia egzekucyjne za samowolne zajęcie mieszkania, z czego 16 egzekucji wykonano, pozostałe nie wykonano na skutek interwencji czynników nadrzędnych²⁹.

Liczba ludności

Istotny wpływ na potrzeby mieszkaniowe miała ciągle wzrastająca liczba mieszkańców Łomży. W 1939 r. miasto liczyło 27.200 mieszkańców, w sierpniu 1945 r. było 12.142, w końcu 1946 r. - 13.772, w marcu 1947 r. - 13.200 osób, w listopadzie 1947 r. - 13.441, w kwietniu 1948 r. - 15.500, pod koniec 1950 r. - 14.839. Kolejne zestawienia dotyczą końca danego roku, i tak: w 1955 r. - 18.589, w 1957 r. - 19.338, w 1960 r. - 20.482, w 1965 r. - 24.332 (w tym na pobyt czasowy - 771, uczniów w internatach - 741, osoby przybyłe z zagranicy - 9), w 1968 r. - 23.907, w 1969 r. - 32.329, w 1970 r. - 24.722 (ponadto 1.470 zameldowanych czasowo), w 1971 r. - 26.391, w 1972 r. - 26.149 (ponadto w internatach i ohotnicznych hufcach pracy - 962, na kwaterach prywatnych - 1.126), w 1974 r. - 30.165, w 1975 r. - 31.222 (i na pobyt czasowy - 1200), w 1976 r. - 32.411, w 1977 r. - 34.100, w 1978 r. - 36.308, w 1979 r. - 39.670, w 1980 r. - 40.819, w 1981 r. - 42.686, a łącznie z czasowo zameldowanymi około 47.000 (w tym roku przybyło do miasta 2.000 ludzi, z tego pochodzących ze wsi 1.065 osób), w 1982 r. - 45.000, w 1984 r. - 47.084, w 1985 r. - 51.155, w 1986 r. - 53.000, w 1987 r. - 55.000, w 1988 r. - 56.500, w 1989 r. - 56.277, w 1991 r. - 60.693, w 1993 r. - 62.250, w 1994 r. - 62.794, w 1995 r. - 63.100, w 1996 r. - 63.400, w 1997 r. - 62.244 mieszkańców³⁰.

W posumowaniu należy stwierdzić, że bezpośrednio po wojnie i potem Łomża odczuwała brak mieszkań. W latach siedemdziesiątych rozwijało się budownictwo spółdzielcze a stopniowo zanikało budownictwo objęte publiczną gospodarką lokalami. Władze miasta kilkakrotnie ustalały normy zaludnienia, czyli ilość metrów kwadratowych powierzchni przypadających na jedną osobę. Kierowały się one ogólnymi przepisami państwowymi, dlatego normy obowiązujące w Łomży były zbliżone do innych miast województwa białostockiego.

²⁹ ArPi, *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 35 k. 460, 461.; sygn. 36 k. 409, 411.

³⁰ ArPi, *Starostwo Powiatowe Łomżyńskie 1944-1950*, sygn. 25 k. 5. *Akta miasta Łomży. Zarząd Miejski w Łomży 1945-1950*, sygn. 2 k. 112, 165, 282. *Prezydium MRN w Łomży 1950-1975*, sygn. 3 k. 49; sygn. 20 k. 284; sygn. 37 k. 384; sygn. 20 k. 284; sygn. 22 k. 53; sygn. 53 k. 60. *Rada Narodowa i Urząd Miejski w Łomży 1973-1990*, sygn. 2 k. 222, 422, sygn. 3 k. 409, sygn. 5 k. 43; sygn. 6 k. 42; sygn. 9 k. 76; sygn. 14 k. 49; sygn. 16 k. 120. sygn. 27 k. 164; sygn. 30 k. 269; sygn. 32 k. 9; sygn. 94 k. 124. *Roczniki Statystyczne województwa łomżyńskiego z odpowiednich lat. Oto liczba ludności w 1957 r. w niektórych miastach województwa białostockiego: Augustów - 12.437, Białystok - 109.549, Jedwabne - 1.833, Kolno 4.241, Nowogród 1.575, Suwałki 19.336, Szczuczyn 3.103. Rocznik Statystyczny województwa białostockiego 1958, s. 27.*